

OVERDONDERENDE ONTMOETINGEN IN FIORETTI **Over de noodwendigheid van een buiten voor het leven en werken** **in een kinder- en jeugdpsychiatrie**

Veroniek Knockaert

Désiré Van Monckhovenstraat, 35, B-9000 Gent
Tel.: ++/32/(0)479/24 12 59, Veroniek.Knockaert@hotmail.com

Samenvatting: Dit artikel vormt een getuigenis over een prille werkervaring in de kinder- en jeugdpsychiatrie. Het vertrekt bij een beschrijving van de architectuur waarbinnen deze kliniek is ingebed omdat de ruimte een wezenlijke dimensie vormt waarbinnen klinische fenomenen leesbaar worden. Vanuit de beschrijving van een initieel overdonderd zijn, wordt de stelling gearticuleerd dat beweging enerzijds en de dimensie van een buiten anderzijds elementen zijn die ontmoetingen binnen dit kader tot creatieve, psychoanalytische ontmoetingen kunnen maken.

Sleutelwoorden: Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Mentale handicap, Beweging, Buiten, Angst.

Ontvangen: 7 september 2007; **Aanvaard:** 15 oktober 2007.

Inleiding

Maandag twee oktober 2006 stap ik een voor mij onbekende wereld binnen, de wereld van de kinder- en jeugdpsychiatrie. Ik ben samen met een reeks anderen aangenomen binnen het kader van een SGA-project, op de afdeling Fioretti van het Psychiatrisch Centrum Dr. Guislain.¹ Het is een dienst die zich openstelt voor kinderen en adolescenten met een licht mentale handicap en psychiatrische problemen. Eigen aan de filosofie van Fioretti is de keuze om het "probleemgedrag" waarmee deze kinderen aangemeld worden niet te beschouwen als weg te behandelen tekens van onaangepastheid maar wel als pogingen om zichzelf in het leven ten aanzien van anderen staande te houden. Bovendien wordt verondersteld dat dit gedrag een

---

1. SGA staat voor Sterk Gedragsgestoord en Agressief. Fioretti is Italiaans voor bloemetjes en vormt een verwijzing naar Franciscus van Assisi.

taal, of nog, een spreken is, waarbij het de kunst is te verstaan wat in dit spreken wordt gezegd of gevraagd. Eerder dan onmiddellijk dieper in te gaan op het theoretisch achtergrondkader van de afdeling wil ik hier vooral iets verhalen van wat ik er de eerste drie maanden heb ervaren en gedacht.

Tijdens mijn eerste dagen op Fioretti circuleer ik enigszins onbestemd rond op de afdeling die huist op een uitgebreide campus bestaande uit verschillende instellingen en scholen. Architecturaal bestaat ze uit twee verschillende gebouwen die met elkaar verbonden zijn door een afgesloten speelplaats. Een eerste gebouw verzamelt de bureaus en werkruimtes van de psychiater, het afdelingshoofd, de psychologen, de orthopedagoog, de bonte verzameling therapeuten en de maatschappelijke werkers. Naast dit gebouw ligt de tuin. Een tweede gebouw bestaat uit twee vleugels van twee verdiepingen waarin twee verschillende leefgroepen zijn ondergebracht. Een eerste groep sluit kinderen van lagere schoolleeftijd in, een tweede adolescenten. De grens tussen de twee leefgroepen wordt op elke verdieping bewoond door een verpleegpost. Op de bovenste verdieping verdeelt de ruimte zich telkens in individuele slaapkamers, sanitaire ruimtes, berguimtes en een rustkamer. Op het gelijkvloers vinden we leefruimtes, keukens, time-outs, toiletten, berguimtes en opnieuw een rustkamer. Op een steenworp van de afdeling kan verder gebruik gemaakt worden van een lesruimte, een crearuimte, een muziekrimte en een sportkapel. De grenzen tussen deze ruimtes zijn steeds zo ingericht dat ze gemakkelijk kunnen gesloten worden, en dit vaak ook zijn.

Als ik hier zo uitvoerig stilsta bij de architectuur van onze afdeling dan is dit vanuit het besef dat de ruimte, naast de tijd, één van de wezenlijke dimensies is waarbinnen fenomenen, in dit geval klinische fenomenen, vorm krijgen en leesbaar worden. Al dan niet gesloten grenzen die getrokken worden, scheidingen die geïnstalleerd worden, bepalen het terrein waarbinnen kan gewerkt en bewogen worden. Waar ze elkeen een duidelijke plaats willen toekennen en een voorspelbare veiligheid beogen, kunnen ze ook een vervreemding en verstarring in de hand werken.² Ze hebben vervreemdende effecten waar de ruimtelijke grenzen de hiërarchische grenzen binnen een instelling letterlijk verstenen en zich zo lenen tot een in wezen oneindige waterval van "wij" "zij" splitsingen: wij de behoeftige kinderen versus zij de hulpverleners, wij de alwetende opvoeders versus zij de

---

2. We zijn hier geïnspireerd door onze lectuur van Ledoux (2004).

onnozele kinderen, wij de therapeuten versus zij de groepswerkers, zij de bazen versus wij het werkvolk, wij de sleuteldragers versus zij de opgeslotenen. Dit soort scheidingen zijn vervreemdend daar ze iemand vastzetten in een statuut dat morrend gedragen kan worden door gelijken maar dat radicaal voorbijgaat aan de singuliere en subjectieve verschillen los van alle statuten die men zich in een instelling kan aanmeten. Ze vervreemden ten aanzien van het eigen verlangen, en de eigen verantwoordelijkheid. Architecturale grenzen werken verder ook een verstarring in de hand waar ze een binnen enkel opsluiten en een buiten enkel uitsluiten zonder dat een uitwisseling tussen beide nog mogelijk is. Op die manier wordt de instelling een op zichzelf gesloten systeem waarbinnen elk leven, elke creatieve beweging, die per definitie iets vreemd, iets van buiten nodig heeft, lamgelegd wordt en waardoor eenieder binnen de instelling gedoemd is tot het onveranderlijke.

In een poging dit soort vervreemdingen en verstarringen open te breken, worden op Fioretti verschillende initiatieven genomen. Deze beogen in eerste instantie kleine aardverschuivingen te verwezenlijken binnen het dagdagelijkse leven door vanzelfsprekende grenzen en scheidingen door te steken. Telkens viseren ze ook een aanwezigheid die toestaat op creatieve wijze in te spelen op wat zich van vragen, verlangens, onmogelijkheden, angsten en geweld aandient in het samenleven van kinderen, adolescenten en zogenaamde volwassenen. Hierbij tracht men zoveel mogelijk te vertrekken van de bijzonderheid van elk subject eerder dan van een vooraf bepaald ideaal. Een eerste voorbeeld hiervan is de uitnodiging om samen met ofwel de kinderen, ofwel de adolescenten het middagmaal te delen. Een ander voorbeeld is het initiatief om iedereen, en dus niet enkel de opvoeders en verpleegkundigen, variabele uren te laten werken. Op die manier wordt het mogelijk dat verschillende mensen met verschillende verlangens, verschillende opleidingen en verschillende functies aanwezig zijn en dus ruimtes en mogelijkheden tot ontmoetingen kunnen creëren buiten de klassieke kantooruren om. Ruimtes waar ook de misschien al te vanzelfsprekende scheiding tussen kinderen, adolescenten en volwassenen kan bevraagd worden.

De noodzaak van een buiten

Het is tegen de achtergrond van deze pogingen tot verandering dat ik mijn werk op Fioretti aanvang. En zoals ik reeds aangaf, circuleer ik daar de eerste dagen wat onbestemd rond. Tijdens deze bewegingen

doorheen de afdeling bots ik letterlijk en figuurlijk op anderen, kinderen, adolescenten en collega's. Ik bots dus op iets nieuws en er wordt tegen mij als iets vreemds, iets nieuws gebotst. De wijze waarop dit gebeurt, verschilt keer op keer. Zo is er een 15-jarig meisje dat ik ontmoet in de leefruimte. Bij het horen van mijn naam, die lijkt op de hare, slaakt ze een luide gil. Enigszins geschrokken en ook wat op mijn ongemak weet ik niets beter te verzinnen dan te wijzen op het verschil dat er tussen onze namen toch duidelijk bestaat. Dit lijkt haar gerust te stellen. Ze stopt immers met gillen, vraagt bevestiging voor wat ze reeds weet, namelijk dat ik de nieuwe psycholoog ben, en richt zich dan tot iemand anders. De snelheid van mijn reactie, van mijn interpretatie van haar gegil maakt dat ik niet anders kan dan ze te lezen als een bezwering van mijn eigen angst. In de ontmoeting met haar, in het overdonderende van haar gegil, in de confrontatie met de angst, had ik een verschil nodig. Of dit ook het meest constructieve antwoord was voor het meisje, laat ik hier even in het midden.

Op een ander moment, terwijl ik een gezelschapsspel probeer te spelen met enkele pubers, rijdt er, voor mij vanuit het niets, een jongetje op inlineskates tegen de rugleuning van mijn stoel, waarna hij zijn armen rond mijn hals slaat en gaat hangen. Hij zegt me hoe hij heet en vraagt me wie ik ben. Ik zeg mijn naam en laat hem vervolgens quasi rustig rond mijn hals hangen terwijl ik verderga met het spelen van het gezelschapsspel. Na een tijdje laat hij los en skatet gezwind de keuken uit. Pas later zal ik vernemen dat hij thuis hoort bij de leefgroep van de kinderen en dat het eigenlijk verboden is om met de skates in de leefruimtes te rijden. De inlineskates zijn trouwens zowat het favoriete speelgoed van een belangrijk deel van de kinderen. Op de speelplaats lenen ze zich er uitstekend toe om met grote snelheid op iemand te botsen als aanloop voor een soort knuffelwurgpoging, om vervolgens met grote vaart weer weg te snellen buiten de reikwijdte van ieders greep. Minder drastisch staat een vlucht rakelings langs een ander bovendien ook toe allerlei scheldwoorden en schunnige liedjes te lanceren zonder dat hier onmiddellijk een grens kan aan gesteld worden. Dit vereist immers dat men eerst achter hen aanholt en hen vastgrijpt, wat stevast op veel jolijt kan rekenen.

Ik hoor trouwens heel wat scheldwoorden door de ruimte vliegen. Vaak maar niet altijd viseren ze de moeder. "Uw moeder is een hoer", al dan niet in de geamputeerde vorm "uw moeder", ketst er tijdens spannende momenten, bijvoorbeeld de maaltijden, als ontregelde pingpongbal door de ruimte om uiteindelijk vaak in een fysiek conflict

te ontaarden. De woorden zijn vol van iets dat door hen niet kan gedragen of verdragen worden. In variaties raken deze scheldpartijen vaak ook aan een intieme maar bijtende waarheid. Zo hoor ik bijvoorbeeld hoe twee jongens zich vastrijden in een verbale woordenstrijd waarbij de ene de ander toeschreeuwt: "Gij zit hier omdat uw moeder van u niet wil weten". De ander antwoordt spiegelend: "Zwijg gij, gij zit hier omdat uw moeder u geen eten wil geven". De eigen verworpenheid wordt hier in scheldtirades tegen de oren van de ander gelijke geslingerd. Het confronteert me met een rauwheid, met het gevoel gestroopt te zijn. Mijn pogingen de verdere ontwikkelingen van de tirade te stoppen door dit op allerlei mogelijke manieren te vragen, mislukken. Ze lijken mij gewoonweg niet te horen. Op het moment dat de ene jongen met zijn vork uithaalt om de ander te steken, grijp ik zijn hand en neem de vork af. Hierop bijt hij niet hard maar toch onmiskenbaar in mijn arm. Ik heb het gevoel een grens overschreden te hebben door fysiek in te grijpen en tezelfdertijd wordt in een lichamelijke grens van mezelf gebeten.

In het algemeen heb ik na de eerste dagen in Fioretti een gevoel van overdonderd te zijn. Een gevoel dat de afstanden, de grenzen, de theoretische veronderstellingen, de verwachtingen en de verlangens waarmee ik gewoon ben mijn ontmoetingen met anderen vorm te geven hun vanzelfsprekendheid verliezen. Ik verlies met andere woorden een veilig geachte grond onder mijn voeten en betrap mezelf op handelingen, keuzes, uitspraken die ik niet op voorhand had kunnen voorspellen en bedenken. Wanneer ik tijdens een informele bijeenkomst met analytici buiten het werk iets tracht te verwoorden van wat er mij overkomt, krijg ik de enigmatische woorden "lap het begint al" tegen mijn oren. Enigszins ongerust tracht ik te achterhalen wat men me hiermee wil zeggen. Een expliciet antwoord krijg ik niet, wel een uitnodiging om een lezing te geven. Deze uitnodiging heeft voor mij een buiten gecreëerd ten aanzien van mijn werk. Als extern punt zette het me aan tot een reflectie, tot het zoeken naar een manier om wat mij overdondert te verwoorden, te symboliseren, uit te schrijven. En misschien schuilt daarin wel een beginnend antwoord op de vraag naar wat overdonderende ontmoetingen tot psychoanalytische, of ruimer, creatieve ontmoetingen kan maken. Opdat een ontmoeting de mogelijkheid zou dragen psychoanalytisch te zijn moet ze de opening naar een buiten, een elders, een verschil creëren ten aanzien waarvan het meest eigene van een subject zich kan beginnen articuleren.

Beweging als mogelijkheidsvoorwaarde

De studiedag waarop ik mijn lezing mocht brengen, vertrok van een oppositie tussen de keuze om te luisteren enerzijds en deze om te handelen, te interveniëren anderzijds. Deze oppositie roept onmiddellijk veel vragen op. Betekent een keuze voor het luisteren dat men niet intervineert? Impliceert een interventie dat men niet meer luistert? Zou luisteren geen vorm van handelen kunnen zijn? Getuigt een interventie niet soms van het gegeven dat men iets gehoord heeft? Misschien dat men in de kinder- en jongerenpsychiatrie maar iets kan horen daar waar men beweegt, daar waar men handelt? Ik denk dat ik in de kinderpsychiatrie in eerste instantie moet bewegen, moet circuleren, wil ik kunnen luisteren. Het is wanneer ik me beweeg van het ene gebouw naar het andere, van de ene leefgroep naar de andere, van het ene kind naar het andere, van de ene vergadering naar de andere, en dit elke dag opnieuw, dat ik de mogelijkheid heb om in een ontmoeting met een ander overdonderd te worden, maar ook om zinnen te sprokkelen. Zinnen die vaak rauw worden geserveerd, en op die manier niet onmiddellijk verteerbaar of verstaanbaar zijn. Zinnen die erom vragen geconstrueerd te worden tot een verhaal, een geschiedenis, en die daarom moeten bijgehouden worden, opgeschreven, door ieder van het team moeten samengelegd en ook vertaald worden zodat een weg kan gebaad worden naar een leven, naar een eigenheid, een subjectiviteit *buiten* de uitsluitende, beperkende stempel van de mentale handicap en de psychiatrische stoornis.

Zinnen sprokkelen impliceert dat ik veronderstel dat er daar zinnen zijn, dat de kinderen en adolescenten die ik ontmoet geen objecten zijn die zo goed mogelijk moeten beheerd worden, maar wel dat het subjecten zijn van een spreken en van een verlangen. Deze veronderstelling heeft, denk ik, ook en misschien wel vooral de bedoeling om een potentiële ruimte te openen, de ruimte waarin die zinnen kunnen geschreven worden, kunnen groeien tot een verhaal. Ik wil in wat volgt dan ook getuigen van een patchwork van zinnen die me de afgelopen maanden zijn bijgebleven en tracht hierbij oog te hebben voor de manier waarop deze zinnen steeds ook een buiten in beweging zetten.

Laat me beginnen bij een jongen die ik Kris zal noemen.³ Kris verblijft reeds enkele jaren in de instelling en heeft ondertussen een leeftijd bereikt die hem niet meer toestaat nog lang bij ons te blijven. Hij zal met andere woorden naar buiten moeten. Tijdens een eerste gesprek valt hij met de deur in huis en stelt: "Het probleem is dat jullie me niet meer kunnen helpen". Snel kleeft hij hier ook de volgende zin aan vast: "Moest iedereen perfect zijn dan zouden jullie allemaal geen werk hebben". Kris zorgt er voor dat we veel werk hebben met hem. In extreme zin zorgt hij voor werk via agressieve uitvalen die hem en een ganse schare begeleiders vaak, wellicht al te vaak, in de afzonderingsruimte doen belanden. Daar in die ruimte herhaalt zich iets van zijn trauma, trauma dat zich articuleert in termen van verkrachten en verkracht worden, van dader dan wel slachtoffer zijn. Het voert hem naar een plaats van verwoesting, van isolatie en verlatenheid. Op minder extreme momenten klopt hij gedreven op ramen en deuren en valt te pas en te onpas met een sympathieke hardnekkigheid binnen in bureaus met een vraag, een nood, aan wat? Komt hij zien of we wel genoeg werk hebben? Komt hij kijken, horen welke plaats hij nog heeft in ons verlangen? Komt hij ontdekken waar dit verlangen uitgeput kan worden en waar het onvermijdelijk begrensd is? Moet ons verlangen niet begrensd zijn opdat er een buiten kan groeien voor hem, een ruimte waar zijn imperfectie het bestaan van een ander niet moet stutten, maar het vertrekpunt kan zijn van een eigen verlangen, van een eigen werk?

Iets hiervan komt in beweging via de mogelijkheid zich buiten de instelling te engageren voor vrijwilligerswerk. Kris is duidelijk opgezet met dit werk. Hij heeft ervoor gekozen post te sorteren en adressen te kleven en vertelt graag hoe lang, hoe hard en hoeveel hij gewerkt heeft. Steevast voegt hij aan zijn beschrijving met een grote glimlach de volgende boodschap toe: "En nu heb ik ook een beroepsgeheim". Hij vertelt ook met plezier over zijn bazin, en over zijn collega's, met wie er zich ook naast het werk ontmoetingsmogelijkheden ontsluiten. Mogelijkheden die hem voor keuzes stellen. Bijvoorbeeld en niet onbelangrijk de keuze tussen een bezoek aan zijn moeder en een kerstfeest op zijn werk. Maud Mannoni (1995) schrijft dat een adolescent kan kiezen voor de gekheid die een veiligheid biedt, de veiligheid van een bepaalde band met de moeder, maar dat hij ook kan beslissen de rouw te maken van het eigen incestueuze verlangen om

---

3. Het gaat hier uiteraard over een fictieve naam. Ook in de hierop volgende klinische vignetten gebruiken we fictieve namen om de anonimiteit te verzekeren.

als mens een plaats in te nemen onder de mensen. Dit soort keuzes confronteren met een angst en deze angst kan maken dat men opnieuw zijn toevlucht neemt tot een samenvallen met zijn handicap. Bij Kris verschijnt hier iets van wanneer hij na een door hem als geslaagd omschreven werkdag toch nog op dusdanige manier in crisis gaat dat hij in de afzonderingsruimte belandt. Hij zal moeten werken. Hij zal steeds opnieuw moeten kiezen, wil hij zichzelf niet reduceren tot het werk van een ander. Opdat hij zou kunnen kiezen, zou kunnen werken moeten wij de mogelijkheid van een buiten verzorgen zodat er een beweging van gaan en komen kan zijn, een beweging waarin hij een spoor kan nalaten, een beweging waarin hij iets kan verliezen en terugvinden, een beweging waarin hij steeds opnieuw als mens kan geboren worden.

Karel, een 16-jarige jongen reveleert op zijn eigen manier eveneens de noodzaak van een buiten, van een andere scène voor zijn angst en agressie. Karel is een wat norske volksjongen met een enorme fascinatie voor trucks. Waar hij doorgaans elk spreken krampachtig uit de weg gaat, komt hij als het ware tot leven als het over vrachtwagens mag gaan. Tijdens onze ontmoetingen brengt Karel aanvankelijk ook tijdschriften over trucks mee. Hij toont mij aan een razend tempo verschillende foto's, somt de merken op, en vertelt mij ook steeds van welk land de truck afkomstig is. Hij legt me telkens opnieuw uit hoe ik het verschil kan zien tussen oude en nieuwe modellen en uit een afkeer voor oldtimers. Als verklaring voor zijn fascinatie wijst hij naar zijn schoonbroer die truckchauffeur is en die hem reeds enkele malen heeft meegenomen in zijn vrachtwagen. Karel wil net als zijn schoonbroer truckchauffeur worden. Wat Karel me niet vertelt en misschien niet kan vertellen, is dat zijn vader als truckchauffeur internationaal transport verzorgde op het ogenblik dat hij nog in de buik van zijn moeder zat. De relatie tussen zijn ouders liep stuk toen Karels moeder zes maanden zwanger was en vader in een truck in het buitenland zat. Een contact tussen Karel en zijn vader is er nooit geweest. Af en toe, wanneer hij op zijn fiets de wegen van zijn geboortestreek verkent, belandt hij wel als het ware toevallig in de buurt waar zijn vader woont, dit zonder evenwel ooit echt tot bij hem te geraken.

Op een gegeven ogenblik loopt Karel met een medepatiënt weg van Fioretti. Enkele dagen nadat hij teruggebracht is door de politie vertelt hij me dat hij was weggelopen omdat hij naar huis wilde gaan, omdat hij thuis wilde zijn. Op de trein richting kust werd hij echter samen met zijn medepatiënt opgepakt door de politie en met hem belandt hij

ook een tijdje in een cel. Daar Karel onder de bevoegdheid van de jeugdrechtbank valt, wordt hij hierop voorgeleid bij zijn jeugdrechter die hem voor een keuze stelt: terug naar Fioretti en zich daar gedragen of terug naar Ruislede. Tegen alle verwachtingen in kiest Karel op dat ogenblik voor Fioretti. Tijdens onze ontmoeting kiest hij vervolgens voor het spelen van een welbepaald spel, namelijk Labyrinth. Dit is een spel dat bestaat uit een houten doos met daarin een bewegend vlak. Op het bewegend vlak is een parcours uitgetekend waarlangs gaten geboord zijn. De bedoeling van het spel is een balletje over het bewegend vlak te sturen tot aan de finish en de kunst is te vermijden dat het in een gat valt. Karel speelt dit spel met een ongelooflijke ernst. Ik merk er bij op dat de weg naar huis misschien ook wel een labyrint is met gaten waar je kan invallen. Karel bevestigt dit en vertelt hoe hij dat spel ook speelde in het internaat waar hij zijn lagere schooltijd doorbracht. Vroeger, zegt hij, kon hij het uitspelen zonder te oefenen. Hij was dan twaalf en toen, verzekert hij me, kon hij veel meer dan nu. In een volgende sessie verandert het verhaal enigszins. Hij vertelt nu dat hij dat spel gedurende zeven jaar gespeeld heeft, van zijn 5 tot zijn 13 jaar. En na zeven jaar geraakte hij aan het einde. Dit was, zo verzekert hij me, helemaal niet leuk. Het einde van het spel betekende immers ook het einde van zijn verblijf op die school. Hij had er alles geleerd wat er te leren viel en was, zoals hij het zelf zegt, te slim geworden om er nog te mogen blijven.

Karel haalt ten aanzien van verschillende mensen vaak zaken aan die hij vroeger heel goed kon, maar nu niet meer kan. Het geeft mij vaak het gevoel te luisteren naar een zeer oud iemand, of nog, naar iemand die een catastrofe heeft meegemaakt, iemand die in een gat gevallen is. Het spelen van het spel roept dan ook de vraag op naar een mogelijk buiten van het spel. Welk buiten van het spel, en ruimer, welk buiten van Fioretti kan er komen opdat aan de eindmeet van het spel, aan de eindmeet van Fioretti, niet opnieuw enkel nog een gat zou resten waar hij alwetend intuïmeelt? Welk buiten kan er komen zodat iets leren, iets weten niet het risico introduceert van verloren te zijn maar wel de mogelijkheid opent van iets te verliezen en zo meer mens te worden? Als antwoord op deze vraag verschijnen bij Karel enkele fragiele verzoeken waarmee hij een eigen oplossing tracht uit te bouwen. Enerzijds speelt hij met het plan buiten Fioretti te gaan werken als jobstudent, anderzijds uit hij de vraag naar contact met zijn vader. In het verdere werk met hem zullen we zoeken naar manieren om hem te begeleiden in deze oplossingspogingen die hij zelf

uitbouwt zodat hij de moed kan vinden het risico te lopen van te leven en te verlangen.

"Buitenstebinnen" en een monster met stippen

Een buiten kan ook op een andere manier geïntroduceerd worden dan via een werk buiten de afdeling. Soms gaat het er eerder om dat iets of iemand van buiten binnen in de instelling het buiten aanwezig stelt. Hierbij moet ik denken aan de intervisie die op de afdeling verzorgd wordt door Marc Ledoux, of beter, aan de gezamenlijke maaltijd met de kinderen en begeleiders die op dit bezoek volgde. Zoals ik eerder reeds aanstipte, vormt het samen eten vaak de scène voor een explosie van onrust en agressie. In de leefgroep van de jongsten tracht men deze onrust te temperen door de kinderen verspreid overheen één ruimte alleen of per twee aan een tafeltje te zetten. De idee de kinderen allemaal samen aan tafel te laten eten, lijkt onzinnig en onmogelijk: ze zouden elkaar uitmoorden.

Wanneer Marc de leefgroep binnenkomt, ontstaat er evenwel een interessante verassende dynamiek. Verschillende kinderen uiten de wens bij hem aan tafel te zitten. Waar ze hierbij aanvankelijk een exclusiviteit opeisen, kantelt dit uiteindelijk in het initiatief van een deel van hen om de strijdbijl even te begraven zodat ze samen aan één tafel kunnen eten. Enkele bangere kinderen durven zich hier evenwel niet bij aansluiten. Ik voeg me bij twee van hen aan een tafeltje apart. Jelle, het jongetje dat naast me zit, kan zich er niet van weerhouden, telkens opnieuw achter zich te kijken naar de anderen die zich duidelijk amuseren. Ik zie dit en zeg dat hij waarschijnlijk liever ook daar zou zitten en voeg er aan toe dat ik dit zelf ook wel zou willen. Jelle knikt, maar zegt dat hij niet durft, nu nog niet, maar straks misschien wel. Na een tijdje kijkt hij weer en nodig ik hem uit samen de oversteek te wagen. Opnieuw durft hij niet. Ik opper dat we gewoon kunnen vragen of we erbij mogen. Daarop stel ik me recht, roep Marc en zeg dat we er graag bij zouden zitten maar niet goed durven. Hierop nodigen de anderen ons uit erbij te komen. Na wat aarzelen zet zich vervolgens een beweging in gang waarbij stoelen en tafels verhuisd worden tot iedereen kan samen zitten. Iedereen behalve één psychotische jongen die er niet geraakt, maar van achter een kast duidelijk geïnteresseerd de verdere interactie volgt. Eventjes slagen de kinderen erin niet volledig samen te vallen met hun pathologie. Eventjes kan er samen gegeten en gesproken worden, over het leven en de angst hiervoor.

De jongen die er niet in slaagde hiervoor te kiezen, is Boris. Boris is nog niet zo lang bij ons en stelt zich aan ieder die het horen wil met een brede, bevreemdende glimlach voor als de jongen die kindjes pijn doet. Boris slaat erop, niet alleen op kindjes maar ook op zijn moeder en op zijn begeleiders. Zijn agressieve uitbarstingen verschijnen, ook al zijn ze aangekondigd, steevast als onverwacht en onbegrijpelijk. Iets doet hem slaan, maar wat is niet altijd even duidelijk. Voor ons niet, maar ook voor hem niet. Na het vertrek van Marc vraagt Boris me of ik met hem meega, want hij wil naar boven, naar zijn kamer. Daar aangekomen vraagt hij of ik een verhaaltje kan voorlezen. Wanneer we geen boek vinden, vraagt hij me een verhaaltje te vertellen uit mijn hoofd. Ik stem toe hem een verhaaltje te vertellen maar zeg dat hij me wel moet zeggen waarover het verhaaltje gaat. Lachend verklaart hij zich hiermee akkoord. Nadat hij me zegt dat het verhaal moet gaan over een monster met stippen dat stonk en dat op straat loopt, neem ik over en vertel: "Er was eens een monster met stippen dat stonk. Op een dag liep dat monster op straat". Dan wend ik me tot hem en vraag hoe het verder moet gaan. In een voortdurende heen en weer beweging komen we zo uiteindelijk tot het volgende verhaal: "Er was eens een monster met stippen dat stonk. Op een dag wandelde dat monster op straat. De mensen die hij tegenkwam die at hij op. Het monster had ook een vrouw. Die vrouw dat was een heks, en de heks at ook mensen op. Ze toverde ook eten en deed kindjes pijn, met bezems op hun blote poep. Op een dag staken de kindjes een mes in de borst van de heks. De heks was dood en de kinderen staken haar onder de grond. Twee dagen later was ook het monster dood". Tot slot deelt Boris me mee dat het einde erin bestaat dat de kinderen nooit meer bang zijn en dat de kermis is georganiseerd door de burgemeester. Dit einde mag ik wel niet vertellen, ik mag het niet vasthangen aan de rest van het verhaal.

Met deze weigering heeft Boris misschien wel gelijk. Werken op Fioretti is voor de kinderen noch voor de begeleiders een sprookje, en de waarschijnlijkheid dat we nooit meer bang zijn, is vrij klein, om niet te zeggen onbestaande. De vraag is ook of dat zelfs wenselijk zou zijn. En daar waar het sprokkelen van zinnen tot een verhaal mijn manier is om het overdonderende van de ontmoetingen die ik daar heb, te verdichten en zin te geven, blijft het ook zo dat er iets in die ontmoetingen raakt aan een dimensie die misschien wel niet kan verdicht worden, omdat ze eenvoudigweg geen zin heeft, omdat ze raakt aan het onzinnige, aan het reële zo je wil. Soms kruipt dit reële, als een vorm van absoluut buiten, via de ontmoeting met een kind of

jongere letterlijk onder je vel, of grijpt het je letterlijk naar je keel, zoals me enkele weken geleden overkwam met het 15-jarige meisje waar ik in het begin over sprak. En de uitdaging hier is misschien het vinden van de moed om telkens opnieuw een ontmoeting aan te gaan, om telkens opnieuw een verhaal te construeren dat niet vergeet dat het leven maar kan verschijnen waar er iets van het onvoorspelbare, het vreemde, het radicaal andere mag bestaan.

Overwhelming Encounters in Fioretti: On the Necessity of the Outside for Living and Working in a Child and Youth Psychiatric Ward

Summary: This paper witnesses the author's first experience with child and youth psychiatry. It starts from a description of the architecture of Fioretti as space constitutes a fundamental dimension in which clinical phenomena become readable. The initially overwhelming effect of the encounter with the children and youths, leads the author to the perspective that both movement and the dimensions of the outside are key elements that may transform overwhelming encounters into creative, psychoanalytical encounters.

Key words: Child and Youth Psychiatry, Mental Disability, Movement, Outside, Anxiety.

Bibliografie

- M. Ledoux (2004), *Waar zijn we toch mee bezig, Institutionele Psychotherapie in weerstand en dialoog met de Kwaliteitspsychiatrie*, Kessel-Lo, Literarte.
M. Mannoni (1995), *Les mots ont un poids. Ils sont vivants*, Paris, Denoël.